

Producția editorială mureșeană în perioada 1990 - 2000 oglindită în *Bibliografiile mureșene*

ANNA VINTILĂ
Biblioteca Județeană Mureș

Această lucrare își propune să semnaleze anumite aspecte specifice peisajului editorial al județului nostru, așa cum se reflectă el în bibliografiile elaborate de Biblioteca Județeană Mureș.

Bibliografii mureșene

În anul 1993 când, după o lungă pauză, s-a reînființat în instituția noastră secția bibliografică, de orientare locală, unul din obiective era elaborarea unor **bibliografii locale curente** care să înregistreze, pe cât posibil exhaustiv, produsele editoriale apărute după 1989 pe teritoriul orașului Târgu-Mureș și al județului Mureș. Criteriul de selecție era, deci, locul tipăririi și / sau editării publicațiilor, indiferent dacă în conținutul lor există sau nu referiri locale, sau dacă autorii lor trăiesc și activează sau nu în județul nostru.

Aceste bibliografii erau concepute să cuprindă în volume separate câte o perioadă de 5 ani **cărțile** editate și / sau tipărite în județul nostru și **publicațiile periodice** apărute aici.

Munca noastră de depistare a titlurilor noi a fost înlesnită de *Legea Depozitului Legal* din 1995, care prevede obligația tipografiilor / editurilor de a oferi un exemplar gratuit bibliotecilor din județele în care funcționează. Alături de ce ne-a parvenit ca exemplar de depozit legal, am înregistrat titluri de publicații apelând și la o serie de surse secundare (cataloge de edituri, Bibliografia Națională a României, semnalări din presă, lansări de publicații etc.), astfel ca bibliografiile să devină instrumente veridice și utile, demne să deservească cercetarea locală.

Așadar, în 4 volume¹ am însumat **produsul editorial mureșean al ultimului deceniu al secolului al XX-lea** (Pentru următoarele volume,

¹ *Bibliografia publicațiilor periodice = Időszaki kiadványok bibliográfiája : 23 dec. 1989 – 31 dec. 1994* / Lucrare întocmită în cadrul secției informare bibliografică de Fülöp Mária. – Târgu-Mureș : Biblioteca Județeană Mureș, 1995. – 91 p. – (*Bibliografii mureșene*, 1); *Bibliografia cărților, albumelor, hărților editate în*

cuprinzând perioada 2001 – 2005 se colecționează și se prelucrează publicațiile pe parcurs...)

Presa mureșeană

În cele 2 volume care cuprind publicațiile periodice apărute între anii 1990 – 2000 sunt înregistrate alfabetic **525** de titluri de periodice (ziare, reviste, anuare, calendare, almanahuri, foi volante etc.). Numărul lor real este probabil mai mare, întrucât există încă multe agenții producătoare care nu respectă *Legea Depozitului Legal* neavând nici o arie suficient de largă de popularizare a produselor editoriale. Cu toate acestea, cifra 525 este surprinzătoare, cu atât mai mult cu cât știm știm din bibliografia alcătuită de Dimitrie Poptămaș și Mózes Júlia² reiese că în perioada 1795 – 1972 au apărut pe teritoriul județului **547** de publicații periodice. Așadar, în ultimii 11 ani ai secolului care a trecut s-au tipărit cu doar 22 de publicații periodice mai puține decât în 177 de ani scurși de la apariția primelor periodice mureșene până în 1972.

Avalanșa aceasta de periodice este explicabilă într-o perioadă care urmează după un regim comunist totalitar în care presa, ca și celelalte segmente ale vieții spirituale, a fost dirijată și cenzurată.

Din punct de vedere tematic, periodicele sunt foarte variate. Cele mai multe sunt revistele școlare și în general cele care abordează problemele tinerilor, dar se editează multe periodice de informare și opinie și nu sunt puține nici cele de publicitate și de divertisment. Cu mult profesionalism sunt redactate revistele de informatică (vezi *PC Repor*). Cele științifice, editate de instituțiile culturale și de

județul Mureș = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 1990-1995 / Lucrare întocmită în cadrul secției informare bibliografică de Fülöp Mária. – Târgu-Mureș : Biblioteca Județeană Mureș, 1997. - 169 p. – (*Bibliografii mureșene*, 2); *Bibliografia publicațiilor periodice = Időszaki kiadványok bibliográfiája : 1995 – 2000* / Lucrare întocmită în cadrul compartimentului informare bibliografică de Anna Vintilă . – Târgu-Mureș : Biblioteca Județeană Mureș, 2001. – 184 p. – (*Bibliografii mureșene*, 4); *Bibliografia cărților, albumelor, hărților editate în județul Mureș = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 1995 - 2000* / Lucrare întocmită în cadrul compartimentului informare bibliografică de Anna Vintilă. – Târgu-Mureș : Biblioteca Județeană Mureș, 2003 . – 252 p. – (*Bibliografii mureșene*, 6).

² Dimitrie Poptămaș, Mózes Júlia. *Publicațiile periodice mureșene = Maros megyei időszaki kiadványok bibliográfiája : 1795 – 1972* / Studiu introductiv de prof. dr. Vasile Netea ; postfață de Dimitrie Poptămaș. – Târgu-Mureș : Biblioteca Județeană Mureș, 2000. – 371 p. – (*Bibliografii mureșene*, 3).

cercetare sau universități (vezi *Marisia, Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai,” Revista de medicină și farmacie = Orvosi és gyógyszerészeti Szemle, Studia*) dovedesc valoarea atât prin nivelul ridicat al conținutului lor, cât și prin redactorii și colaboratorii săi. Nume ca prof. dr. Constantin Copotoiu, prof. dr. Ion Pascu, Zrinyi Endre, dr. Grigore Ploșteanu sau prof. dr. Seres – Sturm Lajos sunt de referință în viața spirituală mureșeană a zilelor noastre.

După zeci de ani de tăcere au apărut revistele cu caracter religios. Dacă în primii 6 ani de după 1989 am consemnat existența a 7 publicații de factură religioasă și teologică, în următorul cincinal numărul acestora s-a triplat. După o lungă perioadă de restricție au apărut publicațiile Bisericii Greco-Catolice (vezi *Buletinul laic Greco-Catolic, Foaie de cultură religioasă*). Publicația Asociației Generale a Românilor Uniți din Arhidieceza Blajului, *Agru Arhidiecezan*, deși nu a fost longevivă, constituie una dintre cele mai prestigioase publicații din județ, redactorii ei fiind valoroși oameni de cultură ca Al. Cistelean, Carmen Andraș, Dimitrie Poptămaș și alții. Alături de confesiunea Bisericii Române Unite cu Roma (greco-catolică), găsim în paginile bibliografiilor publicațiile celorlalte confesiuni creștine: ortodoxă, romano-catolică, reformată, unitariană, adventistă și baptistă (lipsesc publicațiile evanghelice).

Sunt prezente în peisajul editorial și ziarele politice (ale unor partide politice) și, bineînțeles, revistele de cultură și cele beletristice.

Deși această lucrare nu are menirea să fie o analiză critică a calității spirituale și estetice a publicațiilor înregistrate în bibliografii, totuși, trebuie menționat că, exceptând câteva reviste cu renume național și internațional (vezi *Vatra*), cele mai multe sunt de interes local, scrise de publiciști care nu s-au remarcat în afara hotarelor județului Mureș. Mai mult, unele periodice pe lângă suportul fizic precar, au și un conținut îndoielnic.

În ce privește limbile folosite în presa mureșeană, cele mai multe publicații sunt scrise în limba română, urmate de cele în limba maghiară și câteva în limbile engleză și franceză (nu avem cunoștința de existența vreunui periodic german de sine stătător, semn grăitor pentru soarta culturii săsești de pe aceste meleaguri...)

Un rol aparte în societatea mureșeană îl au publicațiile bilingve (română și maghiară, română-engleză, maghiară-engleză, română-franceză) sau chiar cele scrise în trei limbi (română-maghiară-engleză).

De obicei, publicațiile bilingve româno-maghiare sunt cele care se adresează fie tuturor cetățenilor urbei (*Monitorul Primăriei Tîrgu-Mureș = Marosvásárhely Városháza Közlönye*), fie abordează problemele și preocupările unui anumit grup de oameni ai comunității, tineri sau vârstnici, români și maghiari deopotrivă (*Amurg = Alkony*, editat de Filiala Mureș a

Uniunii Generale a Pensionarilor din România), dar este cazul și al anumitor fundații, asociații, cluburi sau organizații neguvernamentale (de ex. *Migrans*, publicația Societății Ornitologice Române, filiala Mureș).

O categorie distinctă a presei mureșene o constituie publicațiile cu vechime și tradiție.

În domeniul literar au reapărut deja în luna ianuarie a anului 1990 cele două publicații lunare ale Uniunii Scriitorilor din România, *Vatra*, urmașa revistei cu același titlu, fondată în 1971 de Romulus Guga și *Látó*, moștenitoarea revistei *Igaz Szó*, a cărei apariție datează din anii '50 ai secolului trecut.

La data reparației revistei *Vatra*, avându-l ca redactor-șef pe criticul literar Cornel Moraru, Romulus Guga și alții din vechiul colectiv de redacție nu mai erau în viață; însă printre redactorii și colaboratorii noii serii s-au mai regăsit scriitorii ale căror nume figurau și în paginile *Vatrei* de odinioară (vezi Mihai Sin, Anton Cosma, Dan Culcer).

În tradiția înaintașilor cele două reviste literare continuă să atragă pe lângă autorii locali și nume de marcă ale literaturii naționale sau chiar universale.

Dacă urmărim schimbările în cadrul colectivelor redacționale menționate în bibliografii, putem obține importante informații biografice ale redactorilor și colaboratorilor (de ex. pe criticul literar Dan Culcer, unul din redactorii revistei *Vatra* din anii '70 – '80 îl regăsim în descrierile seriei noi ca redactor pentru Franța deoarece între timp s-a stabilit în această țară).

În plan științific, publicația Universității de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș, *Revista de medicină și farmacie = Orvosi és gyógyszerészeti Szemle* continuă pe cea editată în 1955 de Institutul Medico-Farmaceutic *Revista medicală = Orvosi Szemle*. Mari profesori ai medicinei mureșene de azi, ca Ion Pascu, redactorul șef al revistei, George Simu și Fazakas Béla, redactorii șefi adjuncți și alții, încearcă și prin această publicație să mențină faima medicinei mureșene la nivelul pe care a avut-o în perioada când Andrásosfzki Tibor, Zeno Barbu, Csögör Lajos, Puskás György, Pop D. Popa, Spielmann József au practicat și au scris medicina la noi.

Cele două cotidiene, *Cuvântul Liber* și *Népújság* au pășit în urma „organelor” *Steana Roșie* și *Vörös Zászló*, înființate la începutul anilor '50. Despre cele două mari cotidiene istoricul literar și publicistul Vasile Netea³ scria că „...prin nivelul lor ideologic și varietatea preocupărilor, reprezentau două

³ Vezi prefața bibliografiei lui Dimitrie Poptămaș și Mózes Júlia. *Publicațiile periodice mureșene = Maros megyei időszaki kiadványok bibliográfiája : 1795 – 1972*.

biruințe de seamă ale scrisului publicistic mureșean.” Ce valoare au cele două ziare urmașe în peisajul publicistic și spiritual mureșean, o va decide posteritatea.

Alături de celelalte periodice cu vechime și continuitate de zeci de ani sau mai bine de o jumătate de secol, există publicații care s-au fondat după 1990 și au o longevitate de mai bine de un deceniu, urmând să continue și după anul 2000. (vezi *Marisia*, *Pulzus*, *Kis-Küküllő* etc.). Există însă și multe publicații noi, cu o viață efemeră, de doar câteva numere și exemplare puține. Depistarea și înregistrarea acestor „apariții experiment” este importantă pentru că și acest fenomen este grăitor în cunoașterea cât mai profundă a societății de azi plină de schimbări și căutări. În acest sens, orice descriere sumară și incompletă poate deveni informație utilă pentru cercetare.

În indicele de nume al redactorilor și colaboratorilor din bibliografiile periodicelor găsim atât autori consacrați (vezi scriitorii grupați în jurul revistei *Vatra*, profesorii universitari, cercetătorii) cât și publiciști de ocazie, persoane care prin profesia lor nu sunt gazetari, dar într-o anumită perioadă a vieții lor au cochetat cu vreuna dintre formele publicisticii (exemplu clar sunt elevii și studenții).

Bibliografiile presei mureșene „ascund” în descrierile lor foarte multe amănunte și precizări despre colectivele de redacție ale diferitelor publicații și, în general, despre soarta lor în perioada tratată, asupra lor se pot apleca toți cei care vor să se informeze în acest domeniu.

Cărțile mureșene

Peisajul editorial al cărților din această perioadă este asemănător cu cel al publicațiilor periodice, în ce privește explozia lor ca număr. *„Niciodată în istoria acestor locuri producția de carte nu s-a bucurat de o atenție așa sporită ca în zilele noastre. Lucru firesc, explicat nu numai de evoluția interesului pentru cunoaștere, ci mai ales a procesului laborios de gândire, concepere și fixare a ideilor liber exprimate, de stabilire a perceptelor vieții noastre cotidiene și de viitor. Ele cuprind în sine cele mai diverse aspecte ale comportamentului uman care au erupt după multe decenii de tăcere impusă de regimul totalitar“* – scria în 1997, Dimitrie Poptâmaș, directorul de atunci al Bibliotecii Județene Mureș.⁴

Dacă în perioada dintre anii **1990-1995** numărul cărților apărute în orașul Târgu-Mureș și în județul Mureș era de aproximativ **524**, în următorii cinci ani

⁴ În numărul 2 al *Bibliografiilor mureșene. Bibliografia cărților, albumelor, bărților editate în județul Mureș = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 1990-1995.*

cuprinzând perioada dintre **1996-2000**, el s-a dublat ajungând la **1036** cu o medie constantă anuală de 200 de titluri.

Pe paleta tematică largă a cărților mureșene se disting cele beletristice (literatură română, maghiară, universală în limbile română și maghiară și câteva în limba originală) genurile literare preferate fiind poezia și proza deopotrivă, mai puțin critica și istoria literară, urmate de cele științifice și tehnice (în special medicină și inginerie, publicațiile universităților mureșene). Nu lipsesc din peisajul editorial nici cărțile istorice (majoritatea de istorie a României și a Transilvaniei); este bine reprezentat sectorul religios (tratate teologice, biografii ale unor mari figuri bisericești); literatura pentru copii, filosofia, psihologia, sociologia, politica, economia, dreptul, pedagogia, geografia sunt, de asemenea, prezente în bibliografiile noastre.

Aparatul de indici de la sfârșitul bibliografiilor (atât al publicațiilor periodice cât și al cărților) ne oferă informații cu ajutorul cărora putem face bilanțuri, conexiuni, putem trage concluzii referitoare la activitatea editorială mureșeană și în general asupra vieții spirituale, artistice, economice, politice, sociale a județului nostru.

Consultând cu atenție indexul de persoane din bibliografia cărților apărute între 1996-2000, găsim înregistrate cca. **1600** de nume de autori, editori, redactori, coautori, coordonatori, ilustratori, prefațatori, traducători, o întreagă pleiadă de oameni de carte de pe aceste meleaguri și de aiurea. Dintre oamenii de carte mureșeni, pe unii îi găsim și în bibliografia cărților din perioada anterioară (1990-1995) dar, ca și în cazul publicațiilor periodice, există numeroși autori ocazionali. De obicei, pe autorii mureșeni de cărți consacrați îi cunoaștem și din presă (de exemplu Cornel Moraru, Nagy Miklós Kund, Lazăr Lădăriu s.a.)

În general, autorii cărților editate și / sau tipărite în Târgu-Mureș și în județul Mureș sunt în mare parte localnici sau din țară, în special din Transilvania, români și maghiari, rareori se publică autori străini (autorii contemporani din străinătate aproape lipsesc de pe listele editoriale mureșene). Un alt fenomen grăitor este că autorii mureșeni contemporani, apreciați în afara granițelor județului și ale țării își publică o mare parte a cărților lor la alte edituri decât la cele mureșene (vezi Kovács András Ferenc, Láng Zsolt, Al. Cistelecan, Nicoleta Sălcudeanu). Dintre clasicii literaturii și culturii românești, maghiare și universale îi găsim editați la noi pe I. L. Caragiale, Mihai Eminescu, Jókai Mór, Petőfi Sándor, Immanuel Kant, Fr. Nietzsche, W. Shakespeare, Karol Wojtyła, Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, Bolyai János, Mircea Eliade, Nicolae Steinhardt, Inochentie Micu-Klein.

Este interesant și ceea ce relevă indicele cronologic, oferind numărul cărților apărute pe ani. Potrivit evidenței din bibliografiile noastre în cei 11 ani cele mai puține cărți s-au publicat în **1990 (31 de volume)**, pe când cele mai

multe s-au înregistrat în anul **2000 (223 de titluri)**. Acest număr cu aproximație se menține anual și după anul 2000.

Explozia de cărți se explică și prin înmulțirea numărului editurilor și tipografiilor (mai ales în ultimii 5 ani ai sec. al XX-lea). Dacă în perioada dintre **1990 – 1995** știam de existența a **34 de edituri** și a aproximativ **16 tipografii** care funcționau pe teritoriul județului nostru, bibliografia cărților apărute între anii **1996 - 2000** înregistrează cca. **44 de edituri** și **26 de tipografii**. La numărul acesta de edituri se adaugă acele instituții sau fundații care au rol de editură (vezi Liga Pro Europa, Fundația „Vasile Netea”, Muzeul Județean s.a.).

Majoritatea editurilor și tipografiilor funcționează în Târgu-Mureș, dintre celelalte orașe ale județului se remarcă Reghinul, prin editura Micador.

Dintre editurile și tipografiile mureșene se evidențiază unele cu o vechime de mai bine de un deceniu și cu o activitate neîntreruptă (vezi editura / tipografia Tipomur, Lyra, Impress, Casa de Editură Mureș, Micador); altele însă, au avut o viață mai scurtă, funcționând doar câțiva ani sau câteva luni (vezi Editura Hanipress, Casa de Editură Star).

Cele mai prodigioase se dovedesc a fi, firește, cele cu o activitate mai lungă precum Tipomur, Mentor, Lyra, Ardealul, Casa de Editură Mureș, Impress. Editurile universităților târgumureșene, a Universității de Medicină și Farmacie, a Universității Ecologice „Dimitrie Cantemir”, a Universității „Petru Maior”, au, la rândul lor, un număr mare de produse editoriale. Toate aceste edituri publică atât cărți, cursuri universitare, cât și publicații periodice în tiraje mari și cu o tematică largă.

Dacă în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea șansele tipăririi unor cărți (fie ele și capodopere) erau puține, iată că în deceniul ce a urmat regimului ceaușist, odată cu eliminarea cenzurii, cu modernizarea mijloacelor de multiplicare și de înmulțire a editurilor și a imprimeriilor, apariția unei cărți (indiferent de valoarea ei) nu mai reprezintă o dificultate.

Chiar dacă colecționarea și descrierea amănunțită a fiecărei apariții editoriale mureșene este uneori mai anevoioasă (lipsa spațiului de depozitare, nerespectarea *Legii depozitului Legal* de către unele edituri), totuși, doar tezurizând tot ce înseamnă document scris în prezent putem oferi viitorului o imagine veridică a ceea ce a însemnat cultura, știința, economia, viața în general pe aceste meleaguri.

**Mureş County Editorial Activity Between 1990 – 2000
Reflected in *Bibliografii mureşene***

Abstract

Mureş County editorial activity during the last decade of the XXth century was comprised in 4 volumes, edited by Mureş County Library, as a part of the series *Bibliografiile mureşene*.

According to statistics, the editorial production from this period is characterized by two aspects: on one side we speak about the large number of publications (we refer to 525 serial publications and 1560 books); on the other side, we may speak about thematical variety.

All those books and serial publications are the result of editorial activity of many editors and printing houses from Mureş County; an investigation upon this activity may offer a lot of interesting views concerning social, cultural and economical life of our county.